

در منسوجات چاپی (لباسی زنانه)

مرتضی سهی زاده^۱، شیما حاجی حسینی پور^۱، سید جواد درخشن^۱

چکیده

در این پژوهش سعی شده با ارائه تاریخچه مختصری از دنیای گسترده و ارزشمند هنر پتینه و همچنین به طرح دیدگاه‌هایی در خصوص چگونگی انتقال این هنر به سطح پارچه پرداخته شود که در فصل‌های اول این پروژه سیر تاریخی و تکنیک‌هایی که بر روی هر شیء رنگ‌پذیری بوده را، مورد بررسی قرار داده و در ادامه شاهد ارائه مطالبی درباره‌ی نحوه انجام تکنیک پتینه بر روی سطوح مختلف خواهید بود و همچنین چگونگی همانندسازی پارچه با افکت‌های پتینه روبه رو می‌شوید. پتینه در دو گروه کلی بافت و رنگ اجرا می‌شود: رنگ آن یعنی سطح صاف پتینه کاری شده و بافت آن یعنی تکنیک‌های سطح برجسته پتینه است و همین‌طور به دسته‌بندی مختلف پتینه از جمله پتینه فلز، پتینه چوب، پتینه ی شیشه و ... مدرن‌ترین پتینه یعنی پتینه‌ی دیوار اشاره شده است. در تکنیک پتینه یک قانون کلی حاکم است و آن هم چیزی نیست جز: فرم، رنگ، فضا، نور که در اجرای کارها باید به آن توجه شود.

سوال‌ات مقاله: ۱- بررسی هنر پتینه می‌تواند بعنوان یک نوع چاپ در سطح پارچه مطرح شود؟

۲- چگونه می‌توان از این هنر در زیبایی اصول چاپ استفاده کرد؟

اهداف مقاله: شناخت انواع اسلوب‌های ایجاد نقش بوسیله هنر پتینه

مقدمه

خوبی بشناسیم و همین‌طور از قابلیت‌ها و ویژگی‌های هر یک و اثری که بر محیط ما می‌گذارند به اندازه کافی آگاه باشیم. یعنی به موازات پیشرفت تکنولوژی لازم است ما نیز آگاهی‌های خود را کمی کارشناسانه‌تر و علمی‌تر کنیم این هنر از ابتدا فقط بر روی سفال انجام می‌شد پس ما ابتدا به بررسی پتینه کاری بر روی سفال می‌پردازیم. (برابادی ۱۳۸۹: صفحه ۲)

پتینه در دو گروه کلی رنگ و بافت اجرا می‌شود: رنگ آن یعنی سطح صاف پینه کاری شده و بافت آن یعنی تکنیک‌های سطح برجسته پینه است. (www.patineh cohor.com)

هنر پتینه یکی از هنرهای است که با توجه به علاقه ما ایرانیان جهت هنرهای سنتی می‌توانند کاملاً پاسخگوی حس زیبایسندی و ایجاد فضای سنتی در این جامعه مدرن باشد.

با توجه به جدید بودن این هنر (به خصوص در کارهای ساختمانی) اکثریت مردم آشنائی کمی با این هنر داشته و به راحتی درک و تجسم برایشان میسر نمی‌شود.

پتینه در دو گروه کلی رنگ و بافت تقسیم می‌شود که هر کدام از این دو روش دارای صدها مدل مختلف و متنوع می‌باشد. با استفاده از پتینه می‌توان انواع طرح‌های آجری، سنگی، گرانیت، چوب و ... را به راحتی اجرا نمود شاید بتوان گفت در پوشش‌های نسل قبل فقط، روی رنگ‌بندی آنها مانور داده می‌شد و کمتر، تنوع و خلاقیتی به آن اضافه می‌کردند.

حتی در مورد کاغذ دیواری‌ها که شامل ترکیب چند رنگ و نیز نقوش مختلف هستند باز هر مشتری ناچار به انتخاب یکی از طرح‌ها و مدل‌هایی بود که کارخانه سازنده به بازار ارائه کرده بود اما پوشش‌های جدیدتر این قابلیت را دارند که هر کس بتواند سلیقه و نوع تفکر و حس خود را روی آن اعمال کند یکی از این پوشش‌ها رنگ‌های دکوراتیو یا به اصطلاح پتینه می‌باشند به این ترتیب خانه هر کس همان‌طور رنگ‌آمیزی و تزئین می‌شود که او می‌اندیشیده و می‌پسندیده است و نیازی به انتخاب کردن از بین الگوهای از پیش تعیین شده نیست اما برای استفاده بهتر و هنرمندانه‌تر از امکانات جدیدی که صنعت و تکنولوژی به ما عرضه کرده لازم است فرآورده‌های موجود را به

روش‌های گوناگون چاپ

۱. چاپ‌های سنتی فراگیری از: چاپ گره-چاپ باتیک-چاپ مهری هستند.
 ۲. چاپ صنعتی فراگیری از: چاپ شابلون - چاپ غلتکی - چاپ چرخنده هستند و انواع زیاد چاپ‌های دیگر وجود دارد که از حوصله‌ی این بحث خارج است. (سهی زاده ابیانه، مرتضی / داوودی رکن آبادی، ابوالفضل / فرآورده‌های چاپ در صنعت نساجی / جلد دوم ۱۳۸۴ / صفحه ۷۳)
 - که ۲ نوع چاپ را از بین چاپ‌ها انتخاب می‌کنیم یکی چاپ اسکرین و دیگری چاپ گره است.
- پس از عملیات و انتخاب چاپ باید نوع لیف و الیاف مورد نظر روشن و آنگاه با گزینش رنگ و تهیه مقدمات لیف، برای چاپ آماده شود و سپس به انجام عملیات پرداخت.
- ابتدا به دسته‌بندی رنگ‌ها برای الیاف مصنوعی سری می‌زنیم که به

صورت زیر تقسیم‌بندی شده‌اند:

۱- نایلون شامل: رنگ‌های اسیدی، متال کمپلکس، راکتیو، پیگمنت

۲- پلی‌استر شامل: رنگ‌های دیسپرس، پیگمنت

۳- استات و تری استات شامل: رنگ‌های دیسپرس و رنگ‌های پیگمنت

۴- پلی‌اکریلیک شامل: رنگ‌های کاتیونیک، رنگ‌های دیسپرس، رنگ‌های پیگمنت

که از بین این گزینه‌ها گزینه ۳ را برمی‌گزینیم که جنس لیف، استات می‌باشد رنگ مورد استفاده ی این الیاف رنگ دیسپرس و پیگمنت است. هدف از این پژوهش ترکیب هنر پتینه (کهنه کاری) با تکنیک چاپ بر روی پارچه‌های لباس زنانه است. پتینه هنر کهنه کردن و یا به عبارتی رنگ و لعاب دادن به اشیاء اجسام و سطوح و هرچیز رنگ‌پذیر می‌باشد که در دو گروه کلی رنگ و بافت تقسیم می‌شود که هر کدام از این دو روش دارای صدها مدل مختلف و متنوع می‌باشد.

اما برای استفاده بهتر و هنرمندانه‌تر از امکانات جدیدی که صنعت و تکنولوژی به ما عرضه کرده لازم است فرآورده‌های موجود را به خوبی بشناسیم و همین طور از قابلیت‌ها و ویژگی‌های هر یک و اثری که بر محیط ما می‌گذارند به اندازه کافی آگاه باشیم یعنی به موازات پیشرفت تکنولوژی لازم است ما نیز آگاهی‌های خود را کمی کارشناسانه‌تر و علمی‌تر کنیم.

معرفی تکنیک‌های متنوع در هنر پتینه کاری:

۱- رنگ امیزی چرک

۲- رنگ امیزی شسته

۳- پتینه فلزات

۴- انتیک کاری

۵- پتینه شیشه

۶- پتینه کاری باورق طلا

۷- دکوپاژ

۸- پتینه سنگ نما

۹- کهنه کاری سفال

۱۰- تکنیک ایجاد ترک

۱۱- تکنیک کار با موزاییک

۱۲- پتینه برنز

۱۳- رنگ شویی

۱۴- پتینه گرانیات

۱۵- روش استینسل

۱۶- تکنیک روی چوب

از ۱۶ تکنیک فوق ۲ مورد از آن با پارچه هم از نظر تکنیک و هم از نظر ابزار سنخیت دارد. از جمله تکنیک پتینه کاری روی دیوار و تکنیک پتینه کاری روی چوب (از نظر بافت و ابزار) می‌توان مورد استفاده قرار داده شد. پارچه‌ای که با این دو تکنیک اجرا شده، تولید آن به صورت انبوه است و فقط می‌تواند در کارخانه‌ها به گونه‌ای که فقط مشتری سفارش دهد آماده و تهیه شود. و بیشتر، این پارچه جنبه تجملاتی دارد.

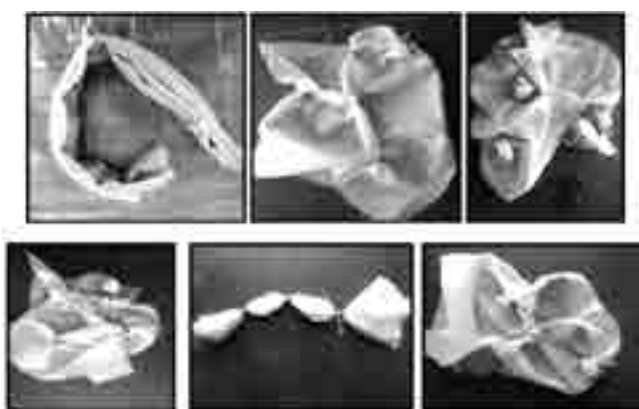
در ابتدای کار چاپ گره را بر روی لیف استات انجام داده شده چندین نوع گره

مختلف را انجام می‌دهیم تا افکت‌های اتفاقی جالبی به وجود آید.

مراحل انجام کار

شکل ۱- نمونه ل پارچه‌های گره زده شده (۱)

شکل ۳- نمونه‌های رنگ شده با تکنیک گره

بعد از رنگ‌رزی الیاف به وسیله رنگ دیسپرس و تثبیت آن به وسیله حرارت دیگ بخار، پارچه‌ها تثبیت داده می‌شوند. اتودها با الهام از باکتری‌ها و ذرات ریزمولکول‌ها و اتم‌ها هستند انتخاب این طرح‌ها به دلیل ریز بودن و شباهت دادن زیاد آن به تکنیک‌های مختلف پتینه است. افکت‌های پتینه در طرح یکی به صورت ساده و دیگری شلوغ‌تر که با تأیید نظریه استاد راهنما انجام گرفته و تعدادی از آن برای عکاسی شابلون آماده شده شروع می‌کنیم.

روند کار هنری

در این فصل به ارائه و طراحی و همچنین منابع الهام گرفته از مولکول‌ها و اتم‌ها می‌پردازیم، دلیل انتخاب مولکول‌ها و اتم‌ها این است که از ویژگی فرمی خوبی برخوردارند و الهام گرفتن از آنها مورد استفاده هنرمندان قرار می‌گیرد و زیبایی این فرم‌ها به زیبایی پارچه‌های چاپ شده هم کمک می‌کند.

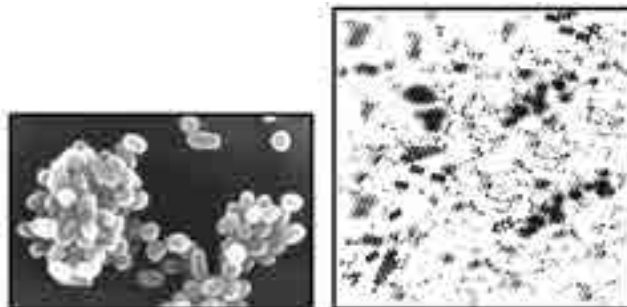
اتم چیست؟ اتم کوچکترین واحد تشکیل دهنده یک عنصر شیمیایی است. (<http://www.hupaa.com>)

مولکول چیست؟ مولکول، کوچک‌ترین ذره یک خالص است که ویژگی‌های آن ماده را دارد. یک مولکول از دو یا چند اتم تشکیل شده که با پیوند شیمیایی به هم متصلند. (www.physicsir.com)

تعیین شده با زمینه مناسب که با چاپ گره انجام شده می‌کنیم. هنگام تست زدن افکت‌های جالب و سلیقه‌ای به وجود می‌آید زیرا این چاپ به صورتی که قبلاً انجام می‌شده نیست زیرا چاپ سیلک ما زمینه‌ای با گره و افکت‌های مختلفی دارد.

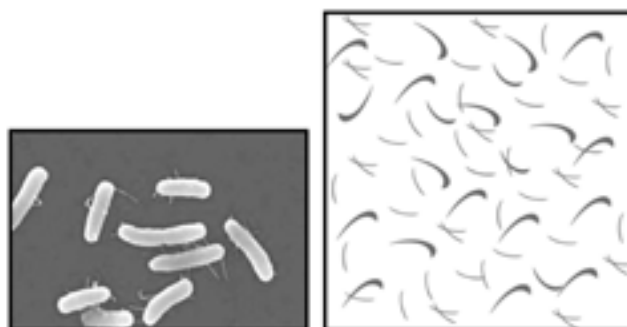
طی نمونه چاپ‌های زده شده متوجه می‌شویم که هم طرح‌های شلوغ و هم طرح‌های ساده در این تکنیک می‌تواند جوابگوی انواع سلیقه‌ها می‌باشد و ادغام خوبی بین زمینه و طرح ایجاد می‌شود و تکنیک پتینه را در ذهن تداعی می‌کند همان طور که پتینه هم به صورت شلوغ و هم به صورت ساده انجام می‌گیرد.

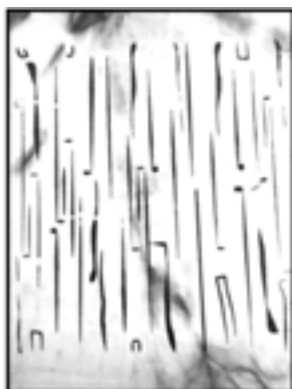
شکل ۴- طراحی افکت‌های پتینه برای چاپ (۱) و مولکول الهام گرفته شده (۲)

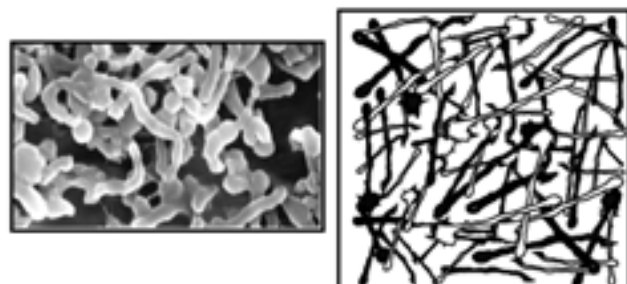
شکل ۸- چاپ گره چاپ سیلک با افکت‌های تاثیر گرفته از پتینه دیوار (۱)

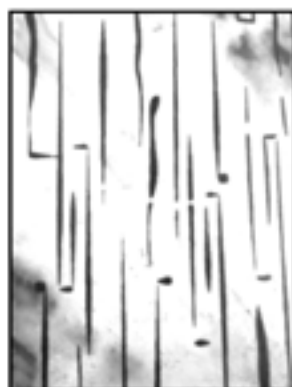
شکل ۵- طراحی افکت‌های پتینه برای چاپ (۲) و مولکول الهام گرفته شده (۳)

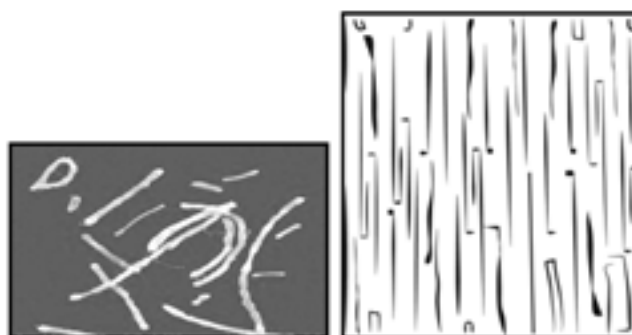
شکل ۹- چاپ گره چاپ سیلک با افکت‌های تاثیر گرفته از پتینه دیوار (طرح ساده) (۲)

شکل ۶- طراحی افکت‌های پتینه برای چاپ (۳) و مولکول الهام گرفته شده (۴)

شکل ۱۰- چاپ گره چاپ سیلک با افکت‌های تاثیر گرفته از پتینه دیوار (طرح ساده) (۳)

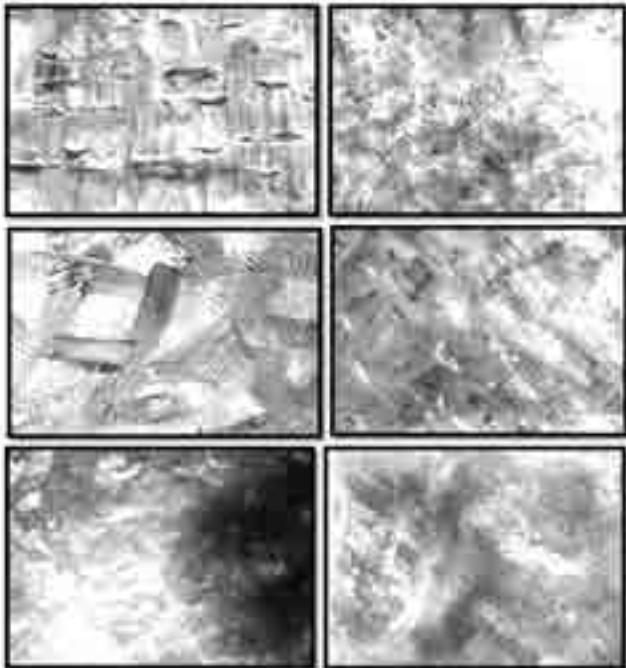

شکل ۷- طراحی افکت‌های پتینه برای چاپ (۴) و مولکول الهام گرفته شده (۵)

پس از آماده شدن شابلون‌های عکاسی شده شروع به چاپ پارچه از پیش

در ادامه شاهد تصاویر اتودهای هیستید که پتینه به طور مستقیم بر روی پارچه استات و به وسیله ابزار پتینه اجرا می‌شود.
نکته: تمام اتودهای زده شده با ۲ ابزار کاردک و قلم موی متوسط آماده شده است.

شکل ۱۵- نمونه اتودها با تکنیک پتینه

شکل ۱۶- نمونه اتودها با تکنیک پتینه

شکل ۱۱- چاپ گره چاپ سیلک با افکت‌های تاثیر گرفته از پتینه دیوار (طرح شلوغ) (۴)

شکل ۱۲- چاپ گره چاپ سیلک با افکت‌های تاثیر گرفته از پتینه دیوار (طرح ساده) (۵)

شکل ۱۳- چاپ گره چاپ سیلک با افکت‌های تاثیر گرفته از پتینه دیوار (طرح شلوغ) (۶)

شکل ۱۴- چاپ گره چاپ سیلک با افکت‌های تاثیر گرفته از پتینه دیوار (طرح شلوغ) (۷)

نتیجه گیری

یکی از دلایل محبوبیت هنر پتینه علاوه بر زیبا بودن آن مقرون به صرفه بودن آن است، چون با استفاده از تکنیک‌های این شیوه می‌توانید بر روی سطوح مختلف به سادگی نقوش و افکت‌های زیبایی بیافرینید بدون آنکه هزینه گزافی برای آن بپردازید و چنانچه بیشتر پارچه‌های لباس زنانه گران و از طرح و رنگ‌های تکراری در بازار عرضه می‌شود ترکیب ۲ نوع از تکنیک چاپ با هنر پتینه می‌تواند به صنعت نساجی کمک کند تا گامی نو را در بوجود آوردن طرح‌های جدید بردارد و همان‌گونه که شاهد هستید زندگی در عصر مدرن امروزی، تنوع‌طلبی روزافزون را می‌طلبد و همچنین ترکیب افکت‌های هنر پتینه به همیشه جاویدان بودن این هنر کمک می‌کند.

از دیگر نکات حائز اهمیت که حاصل این پژوهش و ارائه شیوه‌ی نو در طراحی پارچه بوسیله این هنر ارزشمند است که تا بحال کسی به شکل تخصصی به آن نپرداخته است.

پی نوشت

۱- دانشگاه آزاد اسلامی، واحد یزد، دانشکده هنر، گروه طراحی پارچه و لباس، یزد، ایران

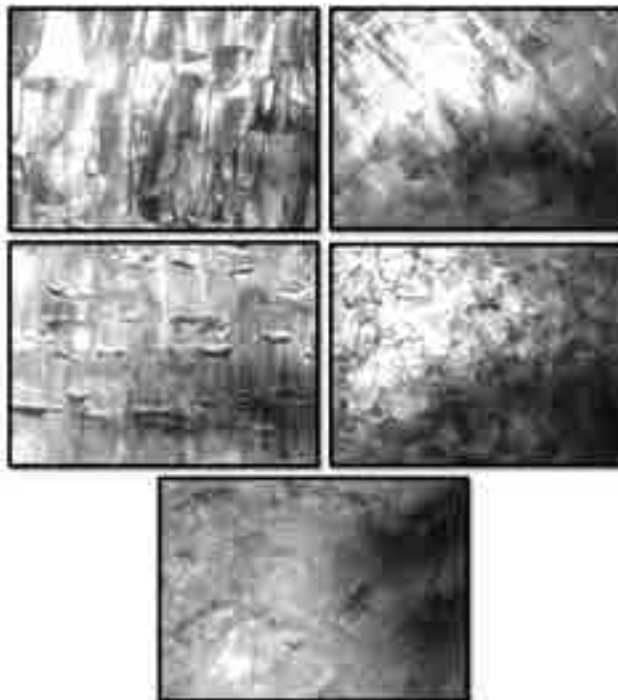
منابع

۱. برابادی/اکرم/پتینه کاری و روش های کهنه کردن و قدمت دادن /مترجم مگی فیو ۱۳۸۹
۲. توانایی، حسین، چاپ در صنعت نساجی، انتشارات دانشگاه صنعتی اصفهان، ۱۳۸۷
۳. جاوید/حمیده/هنر پتینه کاری (کهنه کردن) و دکوپاژ / انتشارات بین المللی حافظ/چاپ اول
۴. رسول زاده نمین/زهرا/هنرپتینه/ ناشر فرهنگ سرای میردشتی /زمستان/ ۱۳۸۶
۵. رسول زاده نمین/زهرا/راهنمای آموزش قدم به قدم انواع تکنیک های پتینه برای دکوراسیون داخلی /۱۳۸۶/تهران
۶. سهی زاده ایبانه /مرتضی/۱۳۷۲/فرآورده های چاپ در صنایع نساجی ۱۳۷۲
۷. سهی زاده ایبانه /مرتضی/داوودی رکن ابادی /بولالفضل / فرآورده های چاپ در صنایع نساجی / ویرایش جهانگیر زمانی انتشارات آرون/۱۳۸۴
۸. مجله دوهفته نامه بانوشماره ۱۴ شهریور ۱۳۸۸
۹. مجله دوهفته نامه بانوشماره ۹ بهمن ۱۳۸۷
۱۰. مجله دوهفته نامه بانوشماره ۲۰ اردیبهشت ۱۳۸۹
۱۱. مجله دوهفته نامه بانوشماره ۲۵ چهارشنبه ۱ شهریور ۱۳۹۱
۱۲. نشریه دوماهنامه ترمه-شماره ۵۱۹ بهمن ۱۳۹۰
۱۳. مجله دوهفته نامه بانوشماره ۲۳ مرداد ۱۳۸۹

سایت ها

۱. مجله دکوراسیون منزل جمعه ۱۰ شهریور
۲. ویکیپدیا دانشنامه آزاد فارسی

3. www.patinehcolor.com
4. www.manzelimage.com
5. <http://www.hupaa.com/Data/P00146.php>
6. www.physicsir.com
7. www.bano.ir

شکل ۱۷- نمونه اتودها با تکنیک پتینه

از بین چندین اتود زده شده بر روی بوم ۲ نمونه آن به صورت اجرا بر روی پارچه استات زده شد که اندازه آن ۷۰×۵۰ می باشد.

شکل ۱۸- پارچه نهایی با تکنیک پتینه

شکل ۱۹- پارچه نهایی با تکنیک پتینه